

Atentát

Anotace:

Cílem kapitoly je zachycení různých kontextů a souvislostí, ve kterých je atentát na Reinharda Heydricha v české kinematografii zobrazován. Skrze rozbor filmových prvků a analýzy konstrukce této scény se dostaneme k významům, které se s touto událostí spojují. Provedení atentátu 27. května 1942 je nejen pokaždé inscenováno jinak (a tato inscenace vypovídá nejenom o dobovém historickém poznání, ale i o dobovém hodnocení atentátu), ale je spojováno i s jinými souvislostmi (boj československých jednotek, vypálení Lidic, význam domácího odboje). Na souboru těchto reprezentací můžeme zároveň demonstrovat sociální podmíněnost výkladu každého faktu, tedy skutečnost, že do interpretace jakékoli události („textu“) se vždy promítá (třeba i nechtěně a nerefléktovaně) také „kontext“, tedy sociální a kulturní realita toho, kdo interpretuje. Tato teze může být inspirativní i pro historiky a učitele, neboť upozorňuje na skutečnost, že každý fakt je sociálně konstruován a vnímán a při hledání smyslu a významu tohoto faktu je třeba kontexty jeho vzniku zohledňovat. Kapitola se zaměřuje na dva motivy – jednak na samotný atentát na Heydricha (tj. způsoby jeho rekonstrukce filmovými prostředky), jednak na rekonstrukci jeho důsledků a souvislostí (tj. jak filmaři inscenují ohlas atentátu a jak ho hodnotí).

Didaktika:

Úvodní kompozice je založena na kontrastním srovnání dvou obrazů. Ten první z roku 1946 tvoří ukázka *Atentát a jeho následky*, která v krátkém prostoru shrnuje hlavní průběh a následky atentátu. Kontrastně vůči němu působí shromáždění na Václavském náměstí v červenci 1942.

Ukázka *Atentát a jeho následky* je vůbec prvním filmovým zpracováním okolností atentátu. Ve výuce je jeho předností zejména rychlost střídání obrazů a množství informací, které se žáci o atentátu během několika vteřin dovídají. Uliční cedule identifikuje místo, nefunkční samopal s vrženou bombou na mercedes a následný útěk přibližují průběh akce. V dalších obrazech se motiv pochodujících nohou, symbolizujících německou sílu, prolíná s titulky informujícími diváky o důsledcích atentátu – výjimečný stav, popravy za schvalování atentátu a datum vypálení Lidic, které připadlo na 10. června. Ukázka nejenže zvyšuje retenci znalostí, ale současně nabízí prostor pro analýzu tradičního českého vyprávění o atentátu: zdůrazněn je aktivní boj proti okupační moci a násilná perzekuce, kterou toto hrdinství bylo vykoupeno. Kontrastně s tímto vyprávěním může působit snímek z poslední a největší manifestace vyjadřující podporu Říši na Václavském náměstí 3. července 1942, které se účastnilo odhadem 200 tisíc lidí. Přítomní na podobných masových setkáních deklarovali věrnost českého národa Říši a odsuzovali atentátníky a londýnskou vládu

v čele s Edvardem Benešem. Snímek odkazuje na extrémní přitvrzení schizofrenní situace, v níž byli lidé přinuceni navenek demonstrovat svoji loajalitu režimu a potlačit své soukromé názory a postoje. Projevy loajality Říši, jakkoli vynucené okupační mocí, byly nezamýšleným dopadem atentátu a po válce byly vytěsněny z kolektivní paměti.